

La Turquie en Europe ?

Deux obstacles à l'entrée de la Turquie dans l'Union européenne : la nature de ce pays et son poids démographique.

Jamais les rapports entre l'Union européenne et la Turquie n'ont été aussi mauvais. En décembre dernier, lors du sommet de Dublin, la Turquie a menacé de mettre son veto à l'élargissement de l'Otan, et l'on ne reconnaissait pas défil-

PAR JEAN-CLAUDE CASANOVA *

nitivement son droit d'entrée dans l'Union européenne. Une négociation bureaucratique, sans perspective, explique ce blocage.

En 1959, la Turquie s'associe à la Communauté. L'accord évoque une éventuelle adhésion. En avril 1987, Ankara demande à adhérer. En décembre 1989, la Commission européenne, avec une bonne dose d'hypocrisie, reconnaît que la Turquie peut adhérer, mais renvoie l'échéance aux calendes. En 1995, par compensation, l'Union européenne accepte une union douanière avec la Turquie, dont l'application financière sera retardée par la Grèce et par le Parlement de Strasbourg, à cause d'incidents survenus dans les îles de la mer Egée et à Chypre.

Entre-temps, la Turquie se divise entre un parti majoritaire proislamique et antioccidental (le Refah) et un *establishment* militaire et diplomatique favorable à l'Otan et à l'Europe, qu'incarne le ministre des Affaires étrangères, Mme Tansu Ciller.

Les Turcs interprètent, à juste titre, la réticence des Européens comme un refus dont les alliés de l'Otan, ils s'indignent, d'autant qu'ils voient annoncer à son de trompe l'entrée d'adversaires d'hier : comme la Hongrie.

On pourrait remarquer que les traités prévoient que les États membres doivent avoir leur territoire en Europe. Or, à l'exception de la partie située sur la rive nord du Bosphore, autour de l'ancienne Constantinople, la majeure partie du territoire turc se trouve en Asie. Évidemment, la géographie dénomme par convention. Doit-on conclure que l'Europe ne connaît pas de limites ?

Bien entendu, les objections des Européens tiennent davantage à l'économie et aux institutions. Les droits de l'homme sont-ils respectés ? Les minorités jouissent-elles de libertés suffisantes ? Les structures économiques sont-elles adaptées au grand marché ? Cela revient à dire que la condition principale de l'adhésion à l'Europe doit être la démocratie et l'économie de marché. Condition nécessaire mais pas suffisante : toute démocratie en économie de marché ne sera pas éligible. Le choix final doit reposer sur la vision que l'Europe se donnera de ses frontières politiques et de sa nature historique.

Histoire et démographie

En dernière analyse, ce qui ne rend pas souhaitable l'entrée de la Turquie dans l'Union européenne tient à la nature de ce pays et à son poids démographique.

Renan, devenu incontournable pour définir le patriotisme, y compris le patriotisme européen, synthèse des sentiments nationaux, lui donne deux sources. L'une est le consentement, le désir de vivre ensemble, le fameux « *plébiscite de tous les jours* », que suppose la démocratie. L'autre, tout aussi indispensable, est « *la possession en commun d'un riche legs de souvenirs* », « *le sentiment des sacrifices qu'on a faits* », « *l'aboutissement d'un long passé d'efforts et de dévouements* ».

De ce point de vue, à cause de l'Histoire et de la religion, l'Europe se distingue de la Turquie. C'est à notre façon que nous célébrons Lépante et la bataille de Vienne, parce que ces combats concernaient l'Europe entière, et que nous traitons la question d'Orient pour fêter la libération des Grecs, des Roumains et des Slaves du Sud, rejoignant ainsi leur famille nationale.

Cette différence conduit à la prudence. A moins de faire table rase du passé, et de considérer l'Europe comme

une étape abstraite vers la République universelle. A nier l'Histoire, on la force à se dissimuler pour ressurgir dans la fureur et la passion. Notre relation étant devenue amicale, ce n'est pas mépriser les Turcs de ne pas les considérer comme des Européens, pas plus qu'ils ne nous méprisent en revendiquant leur singularité.

Si la démographie turque était différente, on pourrait raisonner autrement. Mais son taux de croissance est 16 fois plus élevé que celui de l'Europe occidentale. Sa population doublera encore dans la première moitié du prochain siècle et atteindra les cent millions d'habitants dans environ 33 ans. Mesure-t-on les conséquences de son entrée dans une Union européenne qui, même élargie, ne dépassera pas 450 millions d'habitants ? Ni les Grecs, ni les Autrichiens aujourd'hui, ni les Serbes, les Roumains, les Bulgares demain n'accepteront une telle éventualité.

Comment d'ailleurs expliquer aux Russes que la Turquie fera partie de l'Europe, mais pas eux ? Est-il souhaitable de rechercher une frontière commune de l'Union eu-

ropéenne avec l'Iran et la Syrie ? Devons-nous négliger les tensions en mer Egée, qui opposent les Grecs aux Turcs et les accentuer par la libre circulation des personnes dans cette zone ? Faut-il oublier le problème kurde et considérer que, puisque l'armée turque est prooccidentale, elle peut avoir les mains libres au Kurdistan ?

Mécontentement américain

Ne dissimulons pas les inconvénients du refus. Il déplaira à une fraction de l'opinion turque, importante, sympathique, mais minoritaire. L'accord à Chypre devandra encore plus difficile à conclure. Ankara soutiendra moins facilement la politique occidentale vis-à-vis de l'Iran et continuera d'agiter la menace d'un veto à l'élargissement de l'Otan. Mais la Turquie ne peut rompre avec l'Union européenne, qui est son premier partenaire commercial et financier. Le statut d'associé devrait lui permettre de régler tous les problèmes que pose son voisinage avec l'Union. Tout bien pesé, si

l'Europe, pour éviter ces risques, acceptait la Turquie, elle se créerait à elle-même des difficultés plus grandes encore.

Surtout, ce refus provoquera une tension entre l'Europe et les États-Unis. Ceux-ci voudront, dans un premier temps, par une vision à courte vue sans doute, lier la Turquie à l'Europe pour mieux la lier à la cause occidentale et continuer à lui faire jouer un rôle positif au Moyen-Orient, dans la Caucase ou en Asie centrale.

Sur les finalités de cette politique, l'Europe n'est pas en désaccord. Elle peut chercher à s'allier plus encore à la Turquie, sans nécessairement s'identifier à elle. Mais pourquoi accepterait-elle que la politique européenne devienne le moyen exclusif d'une politique plus large ? Contribuer à augmenter l'influence de la Turquie, la maintenir dans le camp occidental, favoriser le développement de son économie sont des objectifs communs aux Européens et aux Américains.

J.-C. C.

* Directeur de la revue Commentaire.

LE FIGARO

19. 2. 97

Η Τουρκία στην Ευρώπη ;

Τα δύο εμπόδια για την είσοδο της Τουρκίας στην Ε.Ε. :

Η «φύση» της χώρας και το δημογραφικό πρόβλημα.

- Ποτέ δεν ήταν τόσο άσχημες, όσο τώρα οι σχέσεις Ε.Ε. και Τουρκίας.
- Τον προηγούμενο Δεκέμβριο στη Σύνοδο Κορυφής στο Δουβλίνο η Τουρκία απείλησε ότι θα ασκήσει veto στη διεύρυνση του ΝΑΤΟ, αν δεν της αναγνωρισθεί το δικαίωμα ένταξης στην Ε.Ε.
- Το 1969 η Τουρκία συνδέεται με την Ε.Κ.
- Η συμφωνία προβλέπει πιθανή ένταξη .
- Τον Απρίλιο του 1987 η Άγκυρα ζητά την ένταξη.
- Τον Δεκέμβριο 1989 η Ε. Κ. με μεγάλη δόση υποκρισίας αναγνωρίζει τη δυνατότητα ένταξης αλλά παραπέμπει τη χρονική στιγμή στις καλές νδες.
- Το 1995 σαν αποζημίωση η Ε.Ε. αποδέχεται την τελωνειακή ένωση με την Τουρκία . Η εφαρμογή της όμως καθυστερεί από την Ελλάδα και το Κοινοβούλιο στο Στρασβούργο, εξαιτίας των γεγονότων στο Αιγαίο και την Κύπρο.
- Στο μεταξύ η Τουρκία είναι χωρισμένη σε δύο μέρη στο πλειοψηφούν φιλοϊσλαμικό και αντιδυτικό και στο στρατιωτικό διπλωματικό κατεστημένο, το φιλικά προσκείμενο στο ΝΑΤΟ και την Ευρώπη, το οποίο αντιπροσωπεύει η ΥΠΙΕΞ T. Ciller.
- Οι Τούρκοι ερμηνεύουν τον δισταγμό των Ευρωπαίων σαν άρνηση και αγανακτούν, γιατί ενώ εκείνοι είναι πιστοί σύμμαχοι του ΝΑΤΟ βλέπουν να προωθούνται οι χθεσινοί αντίπαλοι, όπως η Ουγγαρία.
- Επισημαίνεται ότι οι Συνθήκες προβλέπουν, τα ΚΜ να βρίσκονται εδαφικά στην ήπειρο και η Τουρκία, αν εξαιρέσουμε το τμήμα της

που βρίσκεται στη βόρεια άκρη του Βοσπόρου, στο μεγαλύτερο μέρος της βρίσκεται στην Ασία.

- Αλλά οι αντιρρήσεις των Ευρωπαίων στηρίζονται κυρίως στην οικονομία και τους θεσμούς:
 - ⇒ Υπάρχει σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα;
 - ⇒ Οι μειονότητες απολαμβάνουν της απαραίτητες ελευθερίες;
 - ⇒ Οι κανόνες της οικονομίας εφαρμόζονται στην ευρύτερη αγορά;
- Καταλήγουμε ότι η κυριότερη προϋπόθεση για την ένταξη στην Ευρώπη είναι η δημοκρατία και η οικονομία της αγοράς. Απαραίτητη προϋπόθεση αλλά όχι αρκετή.
- Η τελική επιλογή πρέπει να στηρίζεται στο όραμα της Ευρώπης και την αφοσίωση της στα πολιτικά της σύνορα και την ιστορική της διαδρομή.
- Σε τελευταία ανάλυση, η είσοδος της Τουρκίας στην Ε.Ε. δεν είναι ευκατάρια και λόγω της «φύσης» της χώρας.
- Ο ορισμός της έννοιας του ευρωπαϊκού πατριωτισμού έγινε από δύο πηγές. Η μία αναφέρεται στην επιθυμία για κοινή ζωή και η άλλη, που είναι επίσης απαραίτητη, στην κοινή παρακαταθήκη της πλούσιας ιστορικής κληρονομιάς, που είναι αποτέλεσμα κοινών θυσιών και μακράς ιστορίας προσπαθειών.
- Εξαιτίας της ιστορίας και της θρησκείας η Ευρώπη ξεχωρίζει από την Τουρκία. Δεν τους ενώνει κοινή ιστορική πορεία, κοινοί αγώνες πολιτικοί και θρησκευτικοί.
- Δημογραφικό:
 - ⇒ Η αύξηση του πληθυσμού στην Τουρκία είναι 16 φορές πιο υψηλή απ' ό τι στη Δυτική Ευρώπη.
 - ⇒ Ο πληθυσμός της θα διπλασιασθεί στο πρώτο μισό του επόμενου αιώνα και θα φθάσει τα 100 εκατομμύρια σε 33 χρόνια.

⇒ Μπορεί να υπολογίσει κανείς τις συνέπειες από την είσοδό της στην Ε.Ε. όταν η Ευρώπη ακόμη και διευρυμένη δεν θα ξεπεράσει τα 450 εκατομμύρια;

- Ποιος θα εξηγήσει στους Ρώσους ότι η Τουρκία θα γίνει μέλος και όχι εκείνοι;
- Είναι ευκταίο να αναζητηθούν κοινά σύνορα της Ε.Ε. με το Ιράν και τη Συρία;
- Οφείλουμε να αψηφήσουμε την ένταση στο Αιγαίο και να την ενισχύσουμε με την ελεύθερη κυκλοφορία σ' αυτή τη ζώνη;
- Πρέπει να ξεχάσουμε το Κουρδικό πρόβλημα; Επειδή ο στρατός είναι φιλοδυτικός πρέπει να του λύσουμε τα χέρια στο Κουρδιστάν;
- Ας μην μειώνουμε τις συνέπειες της άρνησης που θα είναι:
 - ⇒ Δυσaráσκεια της μειοψηφίας, αλλά σημαντικής μερίδας της τουρκικής γνώμης.
 - ⇒ Η συμφωνία στην Κύπρο θα γίνει πιο δύσκολη
 - ⇒ Η Άγκυρα θα υποστηρίξει πιο δύσκολα τη δυτική πολιτική σε σχέση με το Ιράν και θα συνεχίσει να επισείει την απειλή του veto στη διεύρυνση του ΝΑΤΟ.
- Από την άλλη πλευρά η Τουρκία δεν μπορεί να διακόψει τις σχέσεις με την Ε.Ε. τον πρώτο εμπορικό και οικονομικό εταίρο της. Το καθεστώς σύνδεσης της επιτρέπει να διευθετήσει τα προβλήματά της.
- Αν η Ευρώπη δεχόταν την Τουρκία για ν' αποφύγει το ρίσκο θα δημιουργούσε ακόμη μεγαλύτερη δυσκολία στην ίδια.
- Προπάντων αυτή η άρνηση θα προκαλέσει ένταση ανάμεσα στην Ε.Ε. και τις Η.Π.Α., οι οποίες αναμφίβολα επιδιώκουν για το άμεσο μέλλον τη σύνδεση της Τουρκίας με τη Δύση προκειμένου να συνεχίσει να παίζει σταθερό ρόλο στη Μ. Ανατολή, τον Καύκασο και την Κεντρική Ασία.
- Η Ευρώπη δεν διαφωνεί στους στόχους αυτής της πολιτικής και μπορεί να πλησιάσει την Τουρκία, όχι όμως να ταυτισθεί μαζί της.

Αλλά και γιατί να παραδεχθεί ότι η Ευρωπαϊκή πολιτική είναι αποκλειστικό μέσον για μια πιο ανοικτή πολιτική;

• **Οι κοινοί στόχοι Ευρωπαίων και Αμερικανών είναι :**

1. να συμβάλλουν στην αύξηση της επιρροής της Τουρκίας,
2. να συγκρατήσουν την Τουρκία στο Δυτικό στρατόπεδο
και
3. να ενισχύσουν την ανάπτυξη της οικονομίας της.